

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Методичні вказівки
до виконання практичних робіт з дисципліни
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Електронний ресурс

Харків – 2025

Рецензенти:

Лідія **Газнюк** – д-р філос. наук, професор, професор кафедри теоретичної та практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
Михайло **Бейлін** – д-р філос. наук, кандидат технічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних наук Харківської академії фізичної культури.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 23 квітня 2025 року)*

Соціально-гуманітарні дослідження розвитку суспільства : методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» [Електронний ресурс] / уклад. Н. Г. Богданова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 53 с.)

Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни «Соціально-гуманітарні дослідження суспільства» містять критерії оцінювання результатів навчання, шкалу оцінювання, тематичний план дисципліни, плани практичних занять, вказівки та вимоги до виконання рефератів, теми рефератів, питання до іспиту і перелік літератури із зазначеної дисципліни.

Основна мета методичних вказівок – сприяння кращому засвоєнню і перевірці теоретичного матеріалу зазначеного курсу та розвитку самостійності у вивченні дисципліни.

Видання призначене здобувачам денної та заочної форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти інженерно-педагогічних спеціальностей.

УДК 378.14:001.89:316.42 (075.5)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Богданова Н. Г., уклад., 2025

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	5
3. Критерії оцінювання результатів навчання.....	6
4. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни.....	6
5. Програма навчальної дисципліни.....	7
6. Плани практичних занять	
Розділ 1. Культурологічні дослідження розвитку суспільства	
Тема 1. Сутність культури. Культурологія як наука.....	12
Тема 2. Типологія культур.....	13
Тема 3. Історичні типи культури.....	14
Тема 4. Генеза і сучасний стан української культури.....	15
Тема 5. Культурні сценарії діяльності.....	16
Тема 6. Міжкультурна комунікація.....	17
Тема 7. Вербальна і невербальна комунікація.....	18
Тема 8. Культура і етнос.....	19
Розділ 2. Суспільство у вимірах релігієзнавчого аналізу	
Тема 9. Релігія як предмет дослідження. Релігієзнавство як наука.....	20
Тема 10. Етнонаціональні релігії.....	21
Тема 11. Світові релігії.....	22
Тема 12. Нетрадиційні релігії.....	23
Тема 13. Історичні форми критичного аналізу релігії.....	24
Тема 14. Історія і сучасний стан релігій в Україні.....	25
Розділ 3. Естетичні виміри особистості і суспільства	
Тема 15. Естетика як філософська наука.....	26
Тема 16. Історія естетичної думки.....	27
Тема 17. Історія розвитку української естетичної думки.....	28
Тема 18. Основні естетичні категорії як ступені духово-практичного осягнення світу людиною.....	29
Тема 19. Мистецтво як предмет естетичного аналізу і форма духовно- практичного ствердження людини у світі.....	30
Тема 20. Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу. Проблема художньої творчості в естетиці.....	31
Розділ 4. Особливості функціонування моралі у суспільстві	
Тема 21. Етика як філософська наука про мораль.....	32
Тема 22. Мораль як культурно-історичний феномен.....	33
Тема 23. Історія етичних вчень.....	34
Тема 24. Етичні категорії.....	35
Тема 25. Морально-етичні аспекти глобальних проблем сучасності.....	36
7. Вказівки до написання реферату.....	37
8. Теми рефератів.....	41
9. Питання до іспиту.....	45
10. Перелік рекомендованої літератури.....	49

1. ВСТУП

В Україні, що обрала шлях демократичних реформ з метою побудови правової соціальної держави, вкрай необхідне знання культурологічних, релігієзнавчих, естетичних та етичних основ розвитку суспільства. Це особливо важливо, щоб пам'ятати ту грандіозну і масштабну задачу, що вирішує український народ, який намагається відродити свою національну культуру і повернутися до своєї ідентичності, позбутися існування та впливу російської церкви в Україні і наслідків радянської спадщини. Засвоєння студентами закладів вищої освіти дисципліни «Соціально-гуманітарні дослідження розвитку суспільства» дозволить їм креативно мислити, мати навички соціальної активності і використовувати знання при аналізі реалій сучасного суспільного життя.

У запропонованих методичних вказівках для студентів денної та заочної форм навчання визначаються основні питання і комплекс проблем у культурологічній, релігієзнавчій, естетичній та етичній сферах знання, що викладено у: програмі курсу, планах практичних робіт, темах рефератів та вказівках до їх написання, питаннях до іспиту, та списку літератури з вищезазначеної дисципліни.

Мета методичних вказівок до вивчення курсу «Соціально-гуманітарні дослідження розвитку суспільства» полягає у тому, щоб виробити у студентів правильне розуміння соціально-гуманітарних проблем, джерел їхнього виникнення і можливих шляхів їх розв'язання; допомогти студентам освоїти досягнення, що накопичені культурологією, релігієзнавством, естетикою та етикою з метою наступного використання для всебічного удосконалення життєдіяльності суспільства в цілому й окремих соціальних груп.

Ефективність удосконалення освіти у вищій школі може бути досягнута завдяки докорінному поліпшенню рівня викладання та засвоєння студентами знань з вищеназваної дисципліни. Методичні вказівки допоможуть студентам денної та заочної форми навчання якісно і своєчасно готуватися до практичних робіт та успішно скласти іспит з дисципліни «Соціально-гуманітарні дослідження розвитку суспільства».

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни є забезпечення засвоєння специфіки соціально-гуманітарного осягнення дійсності, ознайомлення із наявними культурологічними, релігієзнавчими, естетичними та етичними концепціями дослідження розвитку суспільства, що розкривають поліфонізм та плюралізм людського мислення, створення умов для формування світоглядно-методологічної культури студентів; розкриття особливостей сучасної соціально-гуманітарної картини світу, ознайомлення студентів з роллю та місцем України у світовому геополітичному просторі.

Основні завдання вивчення дисципліни:

- опанування основних понять соціально-гуманітарних наукових напрямків та теорій;
- засвоєння наукових підходів до аналізу сучасних проблем культурного, релігійного та соціального життя;
- ознайомлення з реформами у культурній, релігійній та соціальній сферах в Україні;
- навчання студентів аргументовано тлумачити причинно-наслідкові зв'язки різних подій у культурному та соціальному житті України і світу, визначати роль суб'єктивних факторів;
- створення мотивації до самонавчання та особистісного розвитку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати:

- базові уявлення про основи культурології, релігієзнавства, естетики та етики;
- механізми соціально-історичної зумовленості розвитку та функціонування системи соціально-гуманітарних відносин;
- спеціально-наукові теоретичні та прикладні методи пізнання;
- принципи розвитку та функціонування соціально-гуманітарних систем країн світу;
- особливості функціонування соціально-гуманітарної системи України у контексті євроінтеграції та геополітичних змін;
- закономірності становлення та діяльності основних соціально-гуманітарних інститутів суспільства;
- принципи функціонування соціально-гуманітарних систем тощо.

Уміти:

- вдало застосовувати загальнотеоретичні поняття та конструкції під час розв'язання конкретної життєвої ситуації;
- працювати із спеціальною та навчальною літературою;
- використовувати знання при аналізі реалій сучасного суспільного життя;
- здійснювати аналіз соціально-гуманітарних проблем та протиріч суспільства і людини;
- прогнозувати наслідки процесів, що відбуваються у соціально-гуманітарній сфері.

Володіти:

- понятійно-категоріальним апаратом культурології, релігієзнавства, естетики та етики;
- навичками самостійного аналізу та оцінки особливостей суспільно-гуманітарного розвитку суспільства;
- креативним і системним мисленням;
- здатністю осмислювати власний життєвий досвід та масштаб своєї долі у межах часу та свого суспільства;
- навичками соціальної активності;
- етикою громадських взаємин.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Якісні критерії оцінювання результатів навчання
90-100 балів («Відмінно»)	Здобувач/здобувачка демонструє високий рівень володіння теоретичним матеріалом, засвоєно матеріал в повному обсязі, вміє його застосовувати для вирішення практичних питань. Володіє термінами, логічно та послідовно викладає матеріал.
70-89 балів («Добре»)	Здобувач/здобувачка демонструє достатньо високий рівень володіння теоретичним матеріалом, але допускає окремі незначні помилки при логічному викладенні матеріалу, що, тим не менш, дозволяє вільно користуватися надбаними навичками на практиці, приймати відповідні рішення. Завдання-рішення приймаються з незначними помилками
50-69 балів («Задовільно»)	Здобувач/здобувачка демонструє засвоєння теоретичного матеріалу, але має неточності в розумінні окремих тем та питань, що ускладнює пошук вірних відповідей при прийнятті рішень-завдань. Допускає окремі помилки у визначенні термінів.
0-49 балів («Незадовільно»)	Теоретичний зміст курсу не засвоєно, практичні навички відсутні.

4. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Види робіт здобувача	Оцінка
1.	Робота на лекціях (конспект лекцій)	0-5
2.	Доповіді на практичних заняттях	0-35
3.	Активна робота на практичних заняттях (доповнення до доповідей на практичних заняття)	0-10
4.	Написання реферату для денної форми навчання.	0-10
	Виконання контрольної роботи для заочної форми навчання.	0-10
5.	Складання іспиту	0-40
	Всього за навчальну дисципліну	0-100

5. ПРОГРАМА КУРСУ

Соціально-гуманітарні дослідження суспільства

Розділ 1

Культурологічні дослідження розвитку суспільства

Тема 1. Сутність культури. Культурологія як наука

Шлях людства від природного стану до культури. Культура як особлива якість людського існування. Історія становлення поняття «культура» та його сутність. Поява терміну «культурологія», її мета, методи та категоріальний апарат.

Культурологічні школи: суспільно-історична, натуралістична, соціологічна, символічна; їх представники та характеристика.

Культурологічні теорії: еволюціоністська, аксіологічна, антропологічна, циклічного розвитку, теологічна, ігрова; їх представники та характеристика.

Особливості культурологічних концепцій українських учених: Г. Сковорода, М. Костомаров, Г. Шевченко, М. Драгоманов, І Франко.

Функції культури. Взаємозв'язок культури з різними формами суспільної свідомості: політикою, правом, мистецтвом, мораллю, філософією, наукою.

Тема 2. Типологія культури

Підстави типології культури: галузі культури, форми культури, види культури. Домінантна культура.

Субкультура та контркультура: їх особливості, види та їх характеристика.

Сільський і міський види культур, їх особливості та характеристика.

Регіональна типологія культур. Характерні риси та особливості арабомусульманського, африканського, далекосхідного, індійського та латиноамериканського культурних регіонів.

Тема 3. Історичні типи культури

Особливості розвитку давніх цивілізацій. Культурні особливості Сходу та Заходу. Давньосхідна модель світу. Соціокультурна типологія та історія у східному типі культури (Давній Єгипет, Месопотамія, Дворіччя, Давня Індія, Давній Китай).

Західна модель світу. Греко-римська культура (Давня Греція, Давній Рим).

Особливості культури Середньовіччя. Християнський тип культури.

Характерні риси культурного розвитку епохи Відродження. Науково-технічний розвиток в епоху Відродження.

Культура Нового часу. Особливості культури епохи Просвітництва, її науковий потенціал. Нові ідеї та їх розвиток.

Культура ХІХ-початку ХХ ст.

Сучасна західна культура.

Тема 4. Генеза і сучасний стан української культури

Періодизація української культури та її розвиток на початкових етапах. Витоки української культури. Культура Київської Русі (ІХ-ХІ ст.) та періоду феодальної роздробленості (ХІІ – середина ХІІІ ст.): мальована кераміка, міфологія, язичництво, побутово-обрядова творчість, сакральна архітектура, літописання, образотворче мистецтво.

Культура України у XIV – першій половині XVIII ст.: народна дума, просвітницька діяльність, українське «козацьке» бароко, іконопис, українська духовна музика, друкарство.

Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – початок XX ст.): романтизм, модернізм, авангардизм, імпресіонізм, етнографія.

Новітня українська культура (друга половина XX - початку XXI ст.): реалізм, постмодернізм, конструктивізм. Народна, елітарна та масова культура. Роль засобів масової інформації в сучасній культурі.

Тема 5. Культурні сценарії діяльності

Поняття про культурний і життєвий сценарії.

Культура мислення.

Культура спілкування.

Культура навчання.

Культура праці.

Тема 6. Міжкультурна комунікація

Культура як сукупний спосіб життя.

Міжкультурна комунікація: поняття, структура та основні риси.

Культурний шок і його негативні та позитивні наслідки.

Толерантність і емпатія як специфічні риси комунікативних процесів.

Тема 7. Вербальна і невербальна комунікації

Вербальна комунікація. Мовна взаємодія і мовний етикет.

Типи та форми міжкультурного мовного контакту. Мова як символічний код культури.

Невербальна комунікація. Символіка жестів.

Дім у системі цінностей і комунікативних зразків.

Тема 8. Культура та етнос

Етнокультурні стереотипи. «Схід» і «Захід» як соціокультурна проблема.

Національний характер: американці.

Національний характер: англійці.

Національний характер: японці.

Національний характер: китайці.

Національний характер: українці.

Розділ 2

Суспільство у вимірах релігієзнавчого аналізу

Тема 9. Релігія як предмет дослідження. Релігієзнавство як наука

Сутність і походження релігії. Релігія як сфера духовної культури, її елементи, структура, функції. Ранні форма релігійності та їх характеристика. Містицизм як духовно-релігійний феномен. Давні містерії і таємні спілки.

Поняття «релігієзнавство», його предмет і принципи. Структура релігієзнавства. Релігійна свідомість, її особливості та структура. Релігія та нерелігійні форми суспільної свідомості. Релігійний світогляд: загальні риси та його компоненти.

Релігійна діяльність та релігійні організації. Вплив релігії на характер духовного типу суспільства.

Тема 10. Етнонаціональні релігії

Іудаїзм.
Індуїзм.
Конфуціанство і даосизм.
Синтоїзм.
Зороастризм.
Джайнізм і сикхізм.

Тема 11. Світові релігії

Буддизм та його основні течії.
Християнство: виникнення і загальні принципи віровчення.
    Православ'я: особливості віровчення, культу та організації.
    Католицизм: особливості догматики, культу та організації.
    Протестантизм: виникнення і особливості віровчення, культу та організації.
    Ранній протестантизм. Пізній протестантизм.
Іслам: загальні принципи віровчення. Основні течії у сучасному ісламу.

Тема 12. Нетрадиційні релігії

Класифікація неорелігій.
Церква уніфікації (об'єднання).
Рух Харе Крішна.
Віра багаї.
Церква саєнтології.
Сатанізм.

Тема 13. Історичні форми критичного аналізу релігії

Вільнодумство Стародавнього світу.
Середньовічне вільнодумство.
Вільнодумство епохи Відродження і ранніх буржуазних революцій.
Радикальні форми вільнодумства. Французький атеїзм XVIII ст. і войовничий марксистсько-ленінський атеїзм.
Природно-наукове вільнодумство.
Сучасні організації вільнодумців.

Тема 14. Історія і сучасний стан релігій в Україні

Релігійно-культурні зрушення на землях сучасної України у I тис. н. е.
Софійний характер київського християнства.
Рух за незалежну Українську церкву.
Українська Греко-Католицька церква.
Конституційні гарантії і правове регулювання свободи совісті в Україні.
Сучасний стан релігії в Україні. Закон України «Про заборону релігійних організацій, пов'язаних з Росією» від 20.08.2024 р.

Розділ 3

Естетичні виміри особистості і суспільства

Тема 15. *Естетика як філософська наука*

Формування предмету естетики і генезис естетики як філософської науки. Введення терміну «естетика». Естетичні проблеми як самостійна область теоретичних знань. Практичне значення естетичних знань.

Особливості естетичної свідомості. Структура естетичної свідомості: естетичне почуття, естетичний смак, естетичний ідеал.

Естетична діяльність. Мистецтво як форма естетичної діяльності. Природа у структурі естетичної діяльності. Естетичний досвід.

Природа художнього образу. Естетичне втілення художнього образу. Естетичне сприйняття художнього образу.

Тема 16. *Історія естетичної думки*

Специфіка естетики Сходу. Особливості розвитку античної естетики. Закладання основ естетичної проблематики у творах філософів Античності.

Естетичні ідеї Середньовіччя та Відродження.

Самоосмислення мистецтва в основних художньо-естетичних течіях XVII-XIX ст. (бароко, класицизм, рококо, романтизм, реалізм, імпресіонізм).

Еволюція художніх стилів і напрямів у період Новітнього часу. Постімпресіоністична традиція (фовізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, експресіонізм, абстракціонізм, поп-арт).

Класична естетика.

Тема 17. *Історія розвитку української естетичної думки*

Естетичні ідеї Київської Русі.

Формування естетичних ідей на теренах України у XIII-XVIII ст.

Естетична думка в Україні у XIX- на початку XX ст.

Розвиток української естетики у другій половині XX ст. - першій половині XXI ст.

Тема 18. *Основні естетичні категорії як ступені духовно-практичного осягнення світу людиною*

Естетичне як універсальна категорія естетики.

«Прекрасне» як категорія естетики. Прекрасне і потворне.

Естетичний зміст категорії «трагічне».

Естетичний зміст категорії «комічне». Види реалізації комічного.

Вияв піднесеного, героїчного та низького у мистецтві.

Тема 19. *Мистецтво як предмет естетичного аналізу і форма духовно-практичного ствердження людини у світі*

Предмет мистецтва. Національне та інтернаціональне у мистецтві. Народність мистецтва. Функції мистецтва.

Теорії походження мистецтва.

Художня культура суспільства. Зміст та форма у мистецтві.

Видова специфіка мистецтва. Особливості різних видів мистецтва.

Тема 20. Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу. Проблема художньої творчості в естетиці

Визначення поняття «творчість». Структурні елементи творчості та їх характеристика.

Види художньої творчості. Специфіка творчого процесу.

Поняття «художник». Природа творчої особистості.

Поняття «задатки та «геніальність» та їх особливі риси. Рух від задатків до геніальності.

Розділ 4

Особливості функціонування моралі у суспільстві

Тема 21. Етика як філософська наука про мораль

Предмет етики. Мораль як соціальний феномен. Структура і функції моралі.

Загальні моральні поняття. Поняття моральної свідомості.

Прикладна етика. Моральний досвід. Етика ділового спілкування.

Моральний світ особистості. Моральні виміри особистості і суспільства.

Тема 22. Мораль як культурно-історичний феномен

Виникнення моралі і родоплемінні відносини.

Мораль у Стародавньому світі.

Мораль у феодальному світі.

Мораль у буржуазному суспільстві.

Мораль у XX- початку XXI ст.

Тема 23. Історія етичних вчень

Етичні вчення Стародавнього світу.

Етичні вчення Середньовіччя (XI-XV ст.) Етичні вчення епохи Відродження (XV-XVI ст.).

Етичні вчення Нового часу та епохи Просвітництва (XVII-XIX ст.).

Етичні вчення XX - початку XXI ст.

Тема 24. Етичні категорії

Категорії добра і зла як абсолютні координати моралі.

Моральний обов'язок та совість. Моральний вчинок.

Свобода та відповідальність.

Честь та гідність.

Моральні смисли любові.

Щастя як етична категорія.

Сенс життя як моральна проблема. Моральні цінності.

Тема 25. Морально-етичні аспекти глобальних проблем сучасності

Глобальні проблеми у світлі загальнолюдських моральних цінностей. Національна еліта – духовний щит на порозі глобалізації.

Екологічна поведінка і культура. Повага до живого світу – основа сучасного гуманізму.

Турбота про здоров'я альтернативи не має.

Золоте правило моралі і сучасність. Життя є благо, вищого за яке немає.

Смертна кара: етичні аргументи «проти». «За» та «проти» евтаназії.

6. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Розділ 1

Культурологічні дослідження розвитку суспільства

Тема 1. Сутність культури. Культурологія як наука (2 години)

1. Шлях людства від природного стану до культури. Культура як особлива якість людського існування. Історія становлення поняття «культура» та його сутність. Поява терміну «культурологія», її мета, методи та категоріальний апарат.
2. Культурологічні теорії: еволюціоністська, аксіологічна, антропологічна, циклічного розвитку, теологічна, ігрова; їх представники та характеристика.
3. Особливості культурологічних концепцій українських учених: Г. Сковорода, М. Костомаров, Г. Шевченко, М. Драгоманов, І Франко.
4. Функції культури. Взаємозв'язок культури з різними формами суспільної свідомості: політикою, правом, мистецтвом, мораллю, філософією, наукою.

Література

1. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2000.
2. Культурологія: Курс лекцій / Під ред. А. Баканурського та ін. – К., 2004.
3. Культурологія / Під ред. проф. В. Пічі. – Львів, 2003.
4. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. посіб / За ред. І. Тюрменко, О. Горбула. – К., 2004.
5. Піча В.М. Культурологія. – Львів, 2003.
6. Подольська С. та ін. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003.
7. Шевнюк О. Культурологія. – К., 2004.

Тема 2. Типологія культури (2 години)

1. Підстави типології культури: галузі культури, форми культури, види культури.
2. Домінантна культура. Субкультура та контркультура: їх особливості, види та їх характеристика.
3. Сільський і міський види культур, їх особливості та характеристика.
4. Регіональна типологія культур. Характерні риси та особливості арабомусульманського, африканського, далекосхідного, індійського та латиноамериканського культурних регіонів.

Література

1. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2000.
2. Культурологія: Курс лекцій / Під ред. А. Баканурського та ін. – К., 2004.
3. Культурологія / Під ред. проф. В. Пічі. – Львів, 2003.
4. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. посіб / За ред. І. Тюрменко, О. Горбула. – К., 2004.
5. Піча В.М. Культурологія. – Львів, 2003.
6. Подольська С. та ін. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003.
7. Шевнюк О. Культурологія. – К., 2004.

Тема 3. *Історичні типи культури* (4 години)

1. Особливості розвитку давніх цивілізацій. Культурні особливості Сходу та Заходу. Давньосхідна модель світу. Соціокультурна типологія та історія у східному типі культури (Давній Єгипет, Месопотамія, Дворіччя, Давня Індія, Давній Китай).
2. Західна модель світу. Греко-римська культура (Давня Греція, Давній Рим).
3. Особливості культури Середньовіччя. Християнський тип культури.
4. Характерні риси культурного розвитку епохи Відродження. Науково-технічний розвиток в епоху Відродження.
5. Культура Нового часу. Особливості культури епохи Просвітництва, її науковий потенціал. Нові ідеї та їх розвиток.
6. Культура XIX-початку XX ст.
7. Сучасна західна культура.

Література

1. Греченко В.А., Чорній І.В., Кушнерук В.А., Режко В.А. Історія світової та української культури. – К., 2002.
2. Історія світової культури. Культурні регіони / Л.Т. Левчук, В.С. Грищенко, В.В. Єфіменко та ін. – К., 1994.
3. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. – К., 1999.
4. Історія світової культури: навч. посіб./ кер. Авт. кол. Л.Т. Левчук. – К., 1991.
5. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. – К., 2002.
6. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія і теорія світової культури XX ст.): Навчальний посібник. – Харків, 2002.
7. Культура XIX-початку XX сторіччя // Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К., 1993.
8. Культурологія: українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / Закович М.М. – К., 2004.
9. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За ред. А.В. Яртися, С.М. Шендрика, С.О. Черепанової. – Львів, 1994.
10. Лобас В. Українська і зарубіжна культура. – К., 2000.
11. Лосев І.В. Історія і теорія світової культури: Європейський контекст– К., 1995.
12. Меднікова Г.С. Українська та зарубіжна культура XX ст.: Навч. посіб. – К., 2002.
13. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури: Навч. посіб. – К., 2002.
14. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: Курс лекцій / А.К. Бичко, Б.Г. Бичко, Н.О. Бондарь та ін. – К., 1993.
15. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: підручник / Н.Я. Горбач, С.Д. Гелей, З.П. Росінська та ін. – Львів, 1992.
16. Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М. Заковича. – К., 2001.
17. Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М. Заковича. – К., 2001.
18. Українська та зарубіжна культура Навч. посібник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2006.
19. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. – К., 2002.

Тема 4. Генеза і сучасний стан української культури (2 години)

1. Періодизація української культури та її розвиток на початкових етапах. Витоки української культури. Культура Київської Русі (IX-XI ст.) та періоду феодальної роздробленості (XII – середина XIII ст.): міфологія, язичництво, побутово-обрядова творчість.
2. Культура України у XIV – першій половині XVIII ст.: народна дума, просвітницька діяльність, друкарство.
3. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – початок XX ст.): етнографія, народні промисли, ідеал людини в українській культурі)
4. Новітня українська культура (друга половина XX - початку XXI ст.). Народна, елітарна та масова культура. Роль засобів масової інформації в сучасній культурі.

Література

1. Бокань В.А. Історія культури України. - К., 1998.
2. Греченко В.А., Чорній І.В., Кушнерук В.А., Режко В.А. Історія світової та української культури. – К., 2002.
3. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. – К., 1999.
4. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. – К., 2002.
5. Культура українського народу: Навч. посібник / В.М. Русанівський, Г.Д. Вервес, М.В. Гончаренко та ін. – К., 1994.
6. Культура XIX-початку XX сторіччя // Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К., 1993.
7. Культурологія: українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / Закович М.М. – К., 2004.
8. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За ред. А.В. Яртися, С.М. Шендрика, С.О. Черепанової. – Львів, 1994.
9. Меднікова Г.С. Українська та зарубіжна культура XX ст.: Навч. посіб. – К., 2002.
10. Попович М. Нарис історії культури України. 2-ге вид. – К., 2001.
11. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: Курс лекцій / А.К. Бичко, Б.Г. Бичко, Н.О. Бондарь та ін. – К., 1993.
12. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: підручник / Н.Я. Горбач, С.Д. Гелей, З.П. Росінська та ін. – Львів, 1992.
13. Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М. Заковича. – К., 2001.
14. Українська та зарубіжна культура Навч. посібник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2006.
15. Феномен української культури. – К., 1997.
16. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. – К., 2002.

Тема 5. Культурні сценарії діяльності (1 години)

1. Поняття про культурний і життєвий сценарії. Культура спілкування.
2. Культура мислення.
3. Культура навчання.
4. Культура праці.

Література

1. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2000.
2. Культурологія: Курс лекцій / Під ред. А. Баканурського та ін. – К., 2004.
3. Культурологія / Під ред. проф. В. Пічі. – Львів, 2003.
4. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. посіб / За ред. І. Тюрменко, О. Горбула. – К., 2004.
5. Піча В.М. Культурологія. – Львів, 2003.
6. Подольська С. та ін. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003.
7. Шевнюк О. Культурологія. – К., 2004.

Тема 6. Міжкультурна комунікація (1 години)

1. Культура як сукупний спосіб життя.
2. Міжкультурна комунікація: поняття, структура та основні риси.
3. Культурний шок і його негативні та позитивні наслідки.
4. Толерантність і емпатія як специфічні риси комунікативних процесів.

Література

1. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2000.
2. Культурологія: Курс лекцій / Під ред. А. Баканурського та ін. – К., 2004.
3. Культурологія / Під ред. проф. В. Пічі. – Львів, 2003.
4. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. посіб / За ред. І. Тюрменко, О. Горбула. – К., 2004.
5. Піча В.М. Культурологія. – Львів, 2003.
6. Подольська С. та ін. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003.
7. Шевнюк О. Культурологія. – К., 2004.

Тема 7. Вербальна і невербальна комунікації
(1 години)

1. Вербальна комунікація. Мовна взаємодія і мовний етикет.
2. Типи та форми міжкультурного мовного контакту. Мова як символічний код культури.
3. Невербальна комунікація. Символіка жестів.
4. Дім у системі цінностей і комунікативних зразків.

Література

1. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2000.
2. Культурологія: Курс лекцій / Під ред. А. Баканурського та ін. – К., 2004.
3. Культурологія / Під ред. проф. В. Пічі. – Львів, 2003.
4. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. посіб / За ред. І. Тюрменко, О. Горбула. – К., 2004.
5. Піча В.М. Культурологія. – Львів, 2003.
6. Подольська С. та ін. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003.
7. Шевнюк О. Культурологія. – К., 2004.

Тема 8. *Культура та етнос* **(1 години)**

1. Етнокультурні стереотипи. «Схід» і «Захід» як соціокультурна проблема.
2. Національний характер: американці.
3. Національний характер: англійці.
4. Національний характер: японці.
5. Національний характер: китайці.
6. Національний характер: українці.

Література

1. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2000.
2. Культурологія: Курс лекцій / Під ред. А. Баканурського та ін. – К., 2004.
3. Культурологія / Під ред. проф. В. Пічі. – Львів, 2003.
4. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. посіб / За ред. І. Тюрменко, О. Горбула. – К., 2004.
5. Піча В.М. Культурологія. – Львів, 2003.
6. Подольська С. та ін. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003.
7. Шевнюк О. Культурологія. – К., 2004.

Розділ 2

Суспільство у вимірах релігієзнавчого аналізу

Тема 9. *Релігія як предмет дослідження. Релігієзнавство як наука* (2 години)

1. Сутність і походження релігії. Релігія як сфера духовної культури, її структура, функції. Ранні форми релігійності та їх характеристика. Містицизм як духовно-релігійний феномен. Давні містерії і таємні спілки.
2. Поняття «релігієзнавство», його предмет і принципи. Структура релігієзнавства.
3. Релігійна свідомість, її особливості та структура. Релігія та нерелігійні форми суспільної свідомості. Релігійний світогляд: загальні риси та його компоненти.
4. Релігійна діяльність та релігійні організації. Вплив релігії на характер духовного типу суспільства.

Література

1. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
2. Калінін Ю.А. Релігієзнавство: Курс лекцій. – К., ВІ-ПОЛ, 1996.
3. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К., 1997.
4. Лубський В.І. Релігієзнавство. – К., 1997.
5. Основи релігієзнавства: Навч. посібник / О.П. Тарасова, О.О. Петуніна, А.В. Голозубов, С.Л. Євсєєв, Л.С. Кукушкін, Є.І. Юнусова, В.Г. Буряк / Нац. Техн. Ун-т «Харк. Політех. ін-т». – Х., 2003. – 231 с.
6. Подольська Є.А., Садовніков О.К. Релігієзнавство. – Харків: Золоті сторінки. 2002.
7. Релігієзнавство. – К.: Академія, 2000.
8. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С.А. Бублика. – К., 2001.
9. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.
10. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2000.
11. Релігієзнавство / За ред. М. Ф. Рибачука. - К., 1997.
12. Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І. Лубського, В.І. Теремка. – К., 2000.
13. Релігієзнавчий словник / Під ред. А. Колодного, Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996.
14. Семеній О.М. та ін. Релігієзнавство: Курс лекцій. – Тернопіль, 1999. – 76 с.
15. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – Київ: Наукова думка, 2007.
16. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. – К.: Наук. думка. 2004. – 560 с.

Тема 10. Етнонаціональні релігії **(2 години)**

1. Іудаїзм.
2. Індуїзм. Джайнізм. Сикхізм.
3. Конфуціанство і даосизм.
4. Синтоїзм.
5. Зороастризм.

Література

1. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
2. Калінін Ю.А. Релігієзнавство: Курс лекцій. – К., ВІ-ПОЛ, 1996.
3. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К., 1997.
4. Лубський В.І., Лубська М.В. Історія релігій. Підручник. – К., 2004.
5. Лубський В.І. Релігієзнавство. – К., 1997.
6. Основи релігієзнавства: Навч. посібник / О.П. Тарасова, О.О. Петуніна, А.В. Голозубов, С.Л. Євсєєв, Л.С. Кукушкін, Є.І. Юнусова, В.Г. Буряк / Нац. Техн. Ун-т «Харк. Політех. ін-т». – Х., 2003. – 231 с.
7. Подольська Є.А., Садовніков О.К. Релігієзнавство. – Харків: Золоті сторінки. 2002.
8. Релігієзнавство. – К.: Академія, 2000.
9. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С.А. Бублика. – К., 2001.
10. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.
11. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2000.
12. Релігієзнавство / За ред. М. Ф. Рибачука. - К., 1997.
13. Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І. Лубського, В.І. Теремка. – К., 2000.
14. Релігієзнавчий словник / Під ред. А. Колодного, Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996.
15. Семеній О.М. та ін. Релігієзнавство: Курс лекцій. – Тернопіль, 1999. – 76 с.
16. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – Київ: Наукова думка, 2007.
17. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. – К.: Наук. думка. 2004. – 560 с.
18. Филипович Л.І. Етнологія релігії. – К., 2000.

Тема 11. Світові релігії (2 години)

1. Буддизм та його основні течії.
2. Християнство: виникнення і загальні принципи віровчення.
  - 2.1 Православ'я: особливості віровчення, культу та організації.
  - 2.2 Католицизм: особливості догматики, культу та організації.
  - 2.3 Протестантизм: виникнення і особливості віровчення, культу та організації. Ранній протестантизм. Пізній протестантизм.
3. Іслам: загальні принципи віровчення. Основні течії у сучасному ісламу.

Література

1. Перевезій В. Суспільне служіння Української греко-католицької церкви в умовах становлення української державності кінця ХХ ст. // Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. Досліджень. – 2002. – Вип. 21. – С. 275-281.
2. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
3. Дарманський П.Ф. Земні джерела «Святого письма». – К., 1985.
4. Калінін Ю.А. Релігієзнавство: Курс лекцій. – К., ВІ-ПОЛ, 1996.
5. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К., 1997.
6. Кушніренко В. Шаріатська концепція реформування державної системи в ісламських країнах // Людина і політика. – 2003. - № 2. -С. 37-47.
7. Лубський В.І., Лубська М.В. Історія релігій. Підручник. – К., 2004.
8. Лубський В.І. Релігієзнавство. – К., 1997.
9. Лубський В.І., Козленко В.М., Лубська М.В. Первісне християнство: Походження та сутність: Навч. посіб. / Київ. Нац. Ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2003. – 60 с.
10. Основи релігієзнавства: Навч. посібник / О.П. Тарасова, О.О. Петуніна, А.В. Голозубов, С.Л. Євсєєв, Л.С. Кукушкін, Є.І. Юнусова, В.Г. Буряк / Нац. Техн. Ун-т «Харк. Політех. ін-т». – Х., 2003. – 231 с.
11. Подольська Є.А., Садовніков О.К. Релігієзнавство. – Харків: Золоті сторінки. 2002.
12. Релігієзнавство. – К.: Академія, 2000.
13. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С.А. Бублика. – К., 2001.
14. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.
15. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2000.
16. Релігієзнавство / За ред. М. Ф. Рибачука. - К., 1997.
17. Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І. Лубського, В.І. Теремка. – К., 2000.
18. Релігієзнавчий словник / Під ред. А. Колодного, Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996.
19. Семеній О.М. та ін. Релігієзнавство: Курс лекцій. – Тернопіль, 1999. – 76 с.
20. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – Київ: Наукова думка, 2007.
21. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. – К.: Наук. думка. 2004. – 560 с.

Тема 12. Нетрадиційні релігії (2 години)

1. Класифікація неорелігій. Церква уніфікації (об'єднання).
2. Рух Харе Крішна.
3. Віра багаї.
4. Церква саєнтології.
5. Сатанізм.

Література

1. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
2. Історія і теорія релігій вільнодумства. - К., 1996.
3. Калінін Ю.А. Релігієзнавство: Курс лекцій. – К., ВІ-ПОЛ, 1996.
4. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К., 1997.
5. Лубський В.І., Лубська М.В. Історія релігій. Підручник. – К., 2004.
6. Лубський В.І. Релігієзнавство. – К., 1997.
7. Нетрадиційні релігійні та містичні культури України: Навч. посіб. / В.М. Петрик, С.В. Сьомін, Є.В. Ліхтенштейн, В.В. Гринько, В.В. Остроухов. – К.: Росава, 2003. – 336 с.
8. Нові релігійні течії та організації в Україні (Упор. Л. Филипович). – К., 1997.
9. Новітні релігійні течії і рухи в Україні. – К., 1997.
10. Основи релігієзнавства: Навч. посіб. – К., 1997. / О.П. Тарасова, О.О. Петуніна, А.В. Голозубов, С.Л. Євсєєв, Л.С. Кукушкін, Є.І. Юнусова, В.Г. Буряк / Нац. Техн. Ун-т «Харк. Політех. ін-т». – Х., 2003. – 231 с.
11. Подольська Є.А., Садовніков О.К. Релігієзнавство. – Харків: Золоті сторінки. 2002.
12. Релігієзнавство. – К.: Академія, 2000.
13. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С.А. Бублика. – К., 2001.
14. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.
15. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2000.
16. Релігієзнавство / За ред. М. Ф. Рибачука. - К., 1997.
17. Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І. Лубського, В.І. Теремка. – К., 2000.
18. Релігієзнавчий словник / Під ред. А. Колодного, Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996.
19. Семеній О.М. та ін. Релігієзнавство: Курс лекцій. – Тернопіль, 1999. – 76 с.
20. Филипович Л. Нові релігії в Україні: поява, типологія, перспективи Релігійна свобода: історичне підґрунтя, правові основи і реалії сьогодення. – К., 1998. – С. 92-110.
21. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – Київ: Наукова думка, 2007.
22. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. – К.: Наук. думка. 2004. – 560 с.

Тема 13. *Історичні форми критичного аналізу релігії* (2 години)

1. Вільнодумство Стародавнього світу. Середньовічне вільнодумство.
2. Вільнодумство епохи Відродження і ранніх буржуазних революцій.
3. Радикальні форми вільнодумства. Французький атеїзм XVIII ст. і войовничий марксистсько-ленінський атеїзм.
4. Природно-наукове вільнодумство. Сучасні організації вільнодумців.

Література

1. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
2. Історія і теорія релігій вільнодумства. - К., 1996.
3. Калінін Ю.А. Релігієзнавство: Курс лекцій. – К., ВІ-ПОЛ, 1996.
4. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К., 1997.
5. Лубський В.І., Лубська М.В. Історія релігій. Підручник. – К., 2004.
6. Лубський В.І. Релігієзнавство. – К., 1997.
7. Основи релігієзнавства: Навч. посібник / О.П. Тарасова, О.О. Петуніна, А.В. Голозубов, С.Л. Євсєєв, Л.С. Кукушкін, Є.І. Юнусова, В.Г. Буряк / Нац. Техн. Ун-т «Харк. Політех. ін-т». – Х., 2003. – 231 с.
8. Подольська Є.А., Садовніков О.К. Релігієзнавство. – Харків: Золоті сторінки. 2002.
9. Релігієзнавство. – К.: Академія, 2000.
10. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С.А. Бублика. – К., 2001.
11. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.
12. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2000.
13. Релігієзнавство / За ред. М. Ф. Рибачука. - К., 1997.
14. Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І. Лубського, В.І. Теремка. – К., 2000.
15. Релігієзнавчий словник / Під ред. А. Колодного, Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996.
16. Семеній О.М. та ін. Релігієзнавство: Курс лекцій. – Тернопіль, 1999. – 76 с.
17. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – Київ: Наукова думка, 2007.
18. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. – К.: Наук. думка. 2004. – 560 с.

Тема 14. Історія і сучасний стан релігій в Україні (2 години)

1. Релігійно-культурні зрушення на землях сучасної України у I тис. н. е.
2. Софійний характер київського християнства.
3. Рух за незалежну Українську церкву. Українська Греко-Католицька церква.
4. Конституційні гарантії і правове регулювання свободи совісті в Україні. Сучасний стан релігії в Україні. Закон України «Про заборону релігійних організацій, пов'язаних з Росією» від 20.08.2024 р.

Законодавчі документи:

1. Конституція України (із змінами) [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page4>
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII (із змінами). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про заборону релігійних організацій, пов'язаних з Росією» від 20.08.2024 р.
4. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [Електронний ресурс] від № 988-XII від 23.04.91, (із змінами). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>

Література

1. Академічне релігієзнавство. Підручник. За наук. ред. професора А. Колодного. – К.: Світ Знань, 2000.- 862 с.
2. Алексієвич Л. Релігії балтів і давніх слов'ян: Текст лекцій / Терноп. Держ. Пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль: Літопис, 2003. – 30 с.
3. Грушевський М.С. З історії релігійної думки на Україні. – К., 1999.
4. Історія релігій в Україні / За ред. А.М. Колодного та П.Л. Яроцького. – К., 1999.
5. Ковальчук А.С. Географія релігій в Україні: Монограф. – Л., 2003.- 308 с.
6. Мокрий В. Церква в житті українців. – Львів: Просвіта, 1993.
7. Нетрадиційні релігійні та містичні культури України: Навч. посіб. / В.М. Петрик, С.В. Сьомін, Є.В. Ліхтенштейн, В.В. Гринько, В.В. Остроухов. – К.: Росава, 2003. – 336 с.
8. Нові релігійні течії та організації в Україні (Упор. Л. Філіппович). – К., 1997.
9. Филипович Л. Нові релігії в Україні: поява, типологія, перспективи Релігійна свобода: історичне підґрунтя, правові основи і реалії сьогодення. – К., 1998. – С. 92-110.
10. Огієнко І.І. Українська церква: У 2-х т. – К., 1993.
11. Пащенко В. Православ'я в новітній історії України. – Полтава, 1997.
12. Пащенко В. Православ'я в Україні. – Полтава, 1995.
13. Релігія і церква років незалежності України / За ред. Колодного. – Київ – Дрогобич, 2003.
14. Стоколос Н. Уроки трагічної історії церковно-релігійного життя в Україні // Укр. релігієзнавство. – 2002.- № 22. С.84-94.
15. Ульяновський В. Церква в Українській державі, 1917-1920 рр. (доба Української Центральної Ради): Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1997. – С. 186.
16. Харишин М., Мордвінцев В. Російське самодержавство та Київська митрополича кафедра або Як Українська Православна Церква позбулася автокефалії. – Братство УАПЦ «Світло для світу», 1999. – 331 с.
17. Шугальова І.М., Ігнатуша О.М. Зміни організаційного устрою Російської православної церкви на Лівобережній і Південно-східній Україні протягом XVIII - поч. XX ст. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. ст. – 2001. – Вип. 16, - С.21-27.
18. Християнство в Україні на межі третього тисячоліття: Зб. Наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 434 с.

Розділ 3

Естетичні виміри особистості і суспільства

Тема 15. *Естетика як філософська наука* (2 години)

1. Формування предмету естетики і генезис естетики як філософської науки. Введення терміну «естетика». Естетичні проблеми як самостійна область теоретичних знань. Практичне значення естетичних знань.
2. Особливості естетичної свідомості. Структура естетичної свідомості: естетичне почуття, естетичний смак, естетичний ідеал.
3. Естетична діяльність. Мистецтво як форма естетичної діяльності. Природа у структурі естетичної діяльності. Естетичний досвід.
4. Природа художнього образу. Естетичне втілення художнього образу. Естетичне сприйняття художнього образу.

Література

1. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, В.О. Лозовий та ін.; За заг. ред В.О. Лозового. – К., 2003.
2. Естетика: Підручник / Л.Т. Левчук, О.В. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерук; За заг. Ред. Л.Т. Левчук. - – 2-ге вид., доповн. І перероб. – К., 2005.
3. Каменський А.Г. Основи естетики. – Тернопіль, 2004.
4. Левчук Л. Естетика: Навч. посіб. – К., 2000.
5. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики: Навч. посіб. – К., 2005.

Тема 16. Історія естетичної думки (4 години)

1. Специфіка естетики Сходу. Особливості розвитку античної естетики. Закладання основ естетичної проблематики у творах філософів Античності.
2. Естетичні ідеї Середньовіччя та Відродження.
3. Самоосмислення мистецтва в основних художньо-естетичних течіях XVII-XIX ст. (бароко, класицизм, рококо, романтизм, реалізм, імпресіонізм).
4. Еволюція художніх стилів і напрямів у період Новітнього часу. Постімпресіоністична традиція (фовізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, експресіонізм, абстракціонізм, поп-арт).
5. Класична естетика.

Література

1. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, В.О. Лозовий та ін.; За заг. ред В.О. Лозового. – К., 2003.
2. Естетика: Підручник / Л.Т. Левчук, О.В. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерук; За заг. ред. Л.Т. Левчук. – 2-ге вид., доповн. І перероб. – К., 2005.
3. Каменський А.Г. Основи естетики. – Тернопіль, 2004.
4. Левчук Л. Естетика: Навч. посіб. – К., 2000.
5. Левчук А. Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття. — К., 1997
6. Осьмак О. О. Експресіонізм: традиції і сучасність // Художня культура: історія, теорія, практика: Зб. наук. праць. - К., 1997. - С. 186-196.
7. Павленко Н. О. Витоки американського живопису, переддень постмодерних метаморфоз // Культура і сучасність: альманах. - К., 2004.
8. Петрова О. М. Мистецтвознавчі рефлексії. - К., 2004.

Тема 17. Історія розвитку української естетичної думки (2 години)

1. Естетичні ідеї Київської Русі (IX-XI ст.) та періоду феодальної роздробленості (XII – середина XIII ст.): мальована кераміка, сакральна архітектура, літописання, образотворче мистецтво.
2. Формування естетичних ідей на теренах України у XIV-XVIII ст. українське «козацьке» бароко, іконопис, українська духовна музика,
3. Естетична думка в Україні у XIX- на початку XX ст. романтизм, модернізм, авангардизм, імпресіонізм.
4. Розвиток української естетики у другій половині XX ст. - першій половині XXI ст. реалізм, постмодернізм, конструктивізм.

Література

1. Асеєв Ю.С. Джерела мистецтва Київської Русі. – К.: 1980.
2. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII ст. - К., 1981.
3. Боровський Я.С. Світогляд давніх киян. – К., 1992.
4. Василенко Г.К. Велика Скіфія. – К., 1991.
5. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, В.О. Лозовий та ін.; За заг. ред В.О. Лозового. – К., 2003.
6. Естетика: Підручник / Л.Т. Левчук, О.В. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерук; За заг. ред. Л.Т. Левчук. - - 2-ге вид., доповн. і перероб. – К., 2005.
7. Жаборюк А.А. Український живопис останньої третини XIX – початку XX ст. - К. - Одеса, 1990.
8. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в XVI-XVIII ст. – К., 1983.
9. Каменський А.Г. Основи естетики. – Тернопіль, 2004.
10. Лавриненко Ю. Розстріляне Відродження. – Мюнхен, 1959.
11. Левчук Л. Естетика: Навч. посіб. – К., 2000.
12. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики: Навч. посіб. – К., 2005.
13. Макаров А.М. Світло українського бароко. – К., 1994.
14. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. – К., 1991.
15. Огієнко І. Історія українського друкарства.- К., 1994.
16. Степовик Д.В. Українське мистецтво першої половини XIX ст. – К., 1982.
17. Українське бароко та європейський контекст. Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. - К., 1991.

**Тема 18. Основні естетичні категорії як ступені духовно-практичного
осягнення світу людиною
(2 години)**

1. Естетичне як універсальна категорія естетики.
2. «Прекрасне» як категорія естетики. Прекрасне і потворне.
3. Естетичний зміст категорії «трагічне». Естетичний зміст категорії «комічне». Види реалізації комічного.
4. Вияв піднесеного, героїчного та низького у мистецтві.

Література

1. Бажан М.П. Маловідомі мистецькі сторінки / М.П. Бажан. – К.: Криниця, 2014. – 816 с.
2. Бушман О.І. Естетика: навчальний посібник. - Суми, Видавництво Сум ДУ, 2005. - 141 с.
3. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, В.О. Лозовий та ін.; За заг. ред В.О. Лозового. – К., 2003.
4. Естетика: Підручник / Л.Т. Левчук, О.В. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерук; За заг. Ред. Л.Т. Левчук. - – 2-ге вид., доповн. І перероб. – К., 2005.
5. Каменський А.Г. Основи естетики. – Тернопіль, 2004.
6. Левчук Л. Естетика: Навч. посіб. – К., 2000.
7. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики: Навч. посіб. – К., 2005.

**Тема 19. Мистецтво як предмет естетичного аналізу і форма духовно-практичного ствердження людини у світі
(2 години)**

1. Предмет мистецтва. Національне та інтернаціональне у мистецтві. Народність мистецтва. Функції мистецтва.
2. Теорії походження мистецтва.
3. Художня культура суспільства. Зміст та форма у мистецтві.
4. Видова специфіка мистецтва. Особливості різних видів мистецтва.

Література

1. Бажан М.П. Маловідомі мистецькі сторінки / М.П. Бажан. – К.: Криниця, 2014. – 816 с.
2. Бушман О. І. Естетика: навчальний посібник. - Суми, Видавництво СумДУ, 2005. - 141 с.
3. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, В.О. Лозовий та ін.; За заг. ред В.О. Лозового. – К., 2003.
4. Естетика: Підручник / Л.Т. Левчук, О.В. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерук; За заг. Ред. Л.Т. Левчук. - – 2-ге вид., доповн. І перероб. – К., 2005.
5. Каменський А.Г. Основи естетики. – Тернопіль, 2004.
6. Левчук Л. Естетика: Навч. посіб. – К., 2000.
7. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики: Навч. посіб. – К., 2005.
8. Панченко В. І. Мистецтво в контексті культури. К., 1998.

**Тема 20. Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу. Проблема
художньої творчості в естетиці
(2 години)**

1. Визначення поняття «творчість». Структурні елементи творчості та їх характеристика.
2. Види художньої творчості. Специфіка творчого процесу.
3. Поняття «художник». Природа творчої особистості.
4. Поняття «задатки» та «геніальність» та їх особливі риси. Рух від задатків до геніальності.

Література

1. Бажан М.П. Маловідомі мистецькі сторінки / М.П. Бажан. – К.: Криниця, 2014. – 816 с.
2. Бушман О.І. Естетика: навчальний посібник. - Суми, Видавництво СумДУ, 2005. - 141 с.
3. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, В.О. Лозовий та ін.; За заг. ред В.О. Лозового. – К., 2003.
4. Естетика: Підручник / Л.Т. Левчук, О.В. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерук; За заг. Ред. Л.Т. Левчук. - – 2-ге вид., доповн. І перероб. – К., 2005.
5. Каменський А.Г. Основи естетики. – Тернопіль, 2004.
6. Левчук Л. Естетика: Навч. посіб. – К., 2000.
7. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики: Навч. посіб. – К., 2005.
8. Роменець В.А. Психологія творчості. – К., 2002.
9. Пастир І.В. Художньо-творче становлення фахівця засобами образотворчого мистецтва: теорія і практика [монографія] /І.В. Пастир.– Ізмаїл. 2011.– 256 с.
10. Ткачук О.В. Психологія художніх здатностей : [монографія] / О.В. Ткачук. – Одеса : видавець Букаєв В.В., 2012. – 372 с.
11. Фарінья К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні / дослідження підготовлене за підтримки Програми ЄС та Східного партнерства «Культура і креативність» // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf

Розділ 4

Особливості функціонування моралі у суспільстві

Тема 21. *Етика як філософська наука про мораль* (2 години)

1. Предмет етики. Мораль як соціальний феномен. Структура і функції моралі.
2. Загальні моральні поняття. Поняття моральної свідомості.
3. Прикладна етика. Моральний досвід. Етика ділового спілкування.
4. Моральний світ особистості. Моральні виміри особистості і суспільства.

Література

1. Етика: Навч. посіб. / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
2. Етика ділового спілкування. Курс лекцій. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – К.: Вид. МАУП. 1999. – 208 с.
3. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. - К.: Либідь, 1992. - 328 с.
4. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: Навчальний посібник: 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 234 с.
5. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1996. - 304 с.
6. Малахов В.А. Етика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001.
7. Мовчан В. С. Етика. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
8. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. - 356 с.
9. Палеха Ю. І. Ділова етика: Навч. посібник. - К: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. - 180 с.

Тема 22. Мораль як культурно-історичний феномен (2 години)

1. Виникнення моралі і родоплемінні відносини.
2. Мораль у Стародавньому світі.
3. Мораль у феодальному світі.
4. Мораль у буржуазному суспільстві.
5. Мораль у ХХ- початку ХХІ ст.

Література

1. Етика: Навч. посіб. / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
2. Етика ділового спілкування. Курс лекцій. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – К.: Вид. МАУП. 1999. – 208 с.
3. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. - К.: Либідь, 1992. - 328 с.
4. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: Навчальний посібник: 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 234 с.
5. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1996. - 304 с.
6. Малахов В.А. Етика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001.
7. Мовчан В. С. Етика. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
8. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. - 356 с.
9. Палеха Ю. І. Ділова етика: Навч. посібник. - К: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. - 180 с.

Тема 23. Історія етичних вчень (2 години)

1. Етичні вчення Стародавнього світу.
2. Етичні вчення Середньовіччя (V-XIII ст.). Етичні вчення епохи Відродження (XIV-XVI ст.).
3. Етичні вчення Нового часу та епохи Просвітництва (XVII-XIX ст.).
4. Етичні вчення XX- початку XXI ст.

Література

1. Етика: Навч. посіб. / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
2. Етика ділового спілкування. Курс лекцій. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – К.: Вид. МАУП. 1999. – 208 с.
3. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. - К.: Либідь, 1992. - 328 с.
4. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: Навчальний посібник: 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 234 с.
5. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1996. - 304 с.
6. Малахов В.А. Етика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001.
7. Мовчан В. С. Етика. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
8. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. - 356 с.
9. Палеха Ю. І. Ділова етика: Навч. посібник. - К: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. - 180 с.

Тема 24. Етичні категорії **(2 години)**

1. Категорії добра і зла як абсолютні координати моралі.
2. Моральний обов'язок та совість. Моральний вчинок.
3. Свобода та відповідальність.
4. Честь та гідність.
5. Моральні смисли любові. Щастя як етична категорія.
6. Сенс життя як моральна проблема. Моральні цінності.

Література

1. Етика: Навч. посіб. / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
2. Етика ділового спілкування. Курс лекцій. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – К.: Вид. МАУП. 1999. – 208 с.
3. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. - К.: Либідь, 1992. - 328 с.
4. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: Навчальний посібник: 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 234 с.
5. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1996. - 304 с.
6. Малахов В.А. Етика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001.
7. Мовчан В. С. Етика. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
8. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. - 356 с.
9. Палеха Ю. І. Ділова етика: Навч. посібник. - К: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. - 180 с.

Тема 25. Морально-етичні аспекти глобальних проблем сучасності (2 години)

1. Глобальні проблеми у світлі загальнолюдських моральних цінностей. Національна еліта – духовний щит на порозі глобалізації.
2. Екологічна поведінка і культура. Повага до живого світу – основа сучасного гуманізму.
3. Турбота про здоров'я альтернативи не має.
4. Золоте правило моралі і сучасність. Життя є благо, вищого за яке немає. Смертна кара: етичні аргументи «проти». «За» та «проти» евтаназії.

Література

1. Етика: Навч. посіб. / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
2. Етика ділового спілкування. Курс лекцій. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – К.: Вид. МАУП. 1999. – 208 с.
3. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. - К.: Либідь, 1992. - 328 с.
4. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: Навчальний посібник: 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 234 с.
5. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1996. - 304 с.
6. Малахов В.А. Етика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001.
7. Мовчан В. С. Етика. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
8. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. - 356 с.
9. Палеха Ю. І. Ділова етика: Навч. посібник. - К: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. - 180 с.

7. ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат – (нім. Referat – доповідая). 1. Короткий виклад (перед аудиторією або в письмовій формі) наукової праці, вчення, змісту книги тощо. 2. Тематична доповідь на підставі критичного огляду літературних та інших джерел (Сучасний тлумачний словник української мови: 65000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. - Харків, ВД «ШКОЛА», 2006. - 1008 с.;- С. 763).

Реферат - це самостійна творча робота студента, що засвідчує його знання з певної теми, розуміння основних підходів до вирішення конкретної проблеми, а також відображає власні погляди майбутнього фахівця та демонструє його вміння аналізувати і осмислювати явища і процеси на основі теоретичних знань.

Вибір теми реферату.

Тему реферату студент вибирає у відповідності з крайньою цифрою у номері шифру (див. Список студентів з шифрами у розділі Реферат на сторінці дисципліни у Moodle.).

Крайня цифра номеру шифру	Номер теми реферату
1	1 або 11 або 21
2	2 або 12 або 22
3	3 або 13 або 23
4	4 або 14 або 24
5	5 або 15 або 25
6	6 або 16 або 26
7	7 або 17 або 27
8	8 або 18 або 28
9	9 або 19 або 29
10	10 або 20 або 30

Процес підготовки реферату містить у собі наступні етапи:

1. Вибір теми.
2. Вивчення спеціальної літератури за темою реферату.
3. Складання плану.
4. Добір і вивчення додаткових джерел та інформації з обраної теми.
5. Опрацювання зібраного матеріалу.
6. Безпосереднє написання тексту реферату.
7. Формулювання висновків.
8. Оформлення реферату і списку джерел інформації.
9. Самокритична оцінка змісту і виправлення помилок.
10. Підготовка тез або доповіді до захисту реферату.
11. Захист реферату (під час семінарського заняття).

Оформлення реферату.

Орієнтовна структура реферату має такий вигляд:

Титульна сторінка.

План.

Вступ.

Основна частина, яка складається з розділів, пунктів та підпунктів.

Висновки.

Список використаних джерел (нумерувати, див. зразок оформлення).

Додатки (за необхідністю).

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Бахмутський навчально-науковий професійно-педагогічний інститут
Кафедра освітніх технологій та охорони праці

РЕФЕРАТ

на тему «   ...   »

з дисципліни

«Соціально-гуманітарні дослідження розвитку суспільства»

Підготував(ла)
студент(ка) групи ...
П.І.Б.

Перевірив(ла)
П.І.Б., викладача

Оцінка _____

Харків
рік

Рис. 1. Зразок оформлення титульної сторінки реферату.

У вступі обґрунтовуються актуальність теми, її особливості, значущість з огляду на потреби суспільства та розвиток конкретної галузі науки або практичної діяльності.

В основній частині здійснюється огляд основних теоретичних та експериментальних досліджень з теми, зазначається хто з учених вивчав дану проблему, які ідеї висловлював. Визначаються сутність проблеми, основні чинники, що зумовлюють розвиток явища або процесу, що вивчається, наводиться перелік основних змістовних аспектів проблеми, які розглядалися вченими. Визначаються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабого висвітлення.

Потім здійснюється поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми, та думки відносно перспектив розвитку.

При викладі цитат, основних авторських ідей, відображенні творчого доробку певного автора, слід обов'язково посилатися на літературне джерело за зразком: [12, с. 44], де 12 – номер джерела за списком використаної до реферату літератури, с. 44 – номер сторінки у цьому джерелі.

Наприкінці кожного пункту слід одним-двома абзацами підкреслити, що найважливішого було викладено.

У висновках надаються узагальнені ідеї, думки, оцінки, пропозиції автора.

Висновки до реферату мають відповідати темі реферату та у стислій формі містити основні теоретичні положення і аналіз сучасного стану педагогічної проблеми, яка розглядалася автором реферату. Обсяг висновків – 1-1,5 аркуша.

До списку використаних джерел включають публікації, звертаючи особливу увагу на публікації останніх 5-10 років, Інтернет-ресурси і роботи останнього року. Список використаної літератури складає до 10 джерел.

Зразок оформлення списку джерел:

1. **Конституція України** (із змінами) [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page4>
2. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
3. Дмитрієнко І. В., Дмитрієнко Ю. М. Бодинаміка української правової свідомості та культури / Ю. Н. Дмитрієнко // Форум права. - 2011. - № 4. - С. 192-200 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11djncik.pdf>.
4. Швачка В. Ю. Правовий нігілізм у контексті правової соціалізації особистості. Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 24. С. 374–383.
5. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Феміна, 1996. 696 с.

У додатках за необхідності наводяться таблиці, схеми, якщо вони суттєво полегшують розуміння роботи.

Кожен додаток починається з нової сторінки, мають посередині запис за зразком: Додаток А та назву матеріалу, який внесений до додатку. Чергуються додатки за допомогою великих букв українського алфавіту.

Обсяг реферату – до 15-20 арк. друкованого тексту за параметрами: шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал – 1,0; всі поля – 2,0 см, абзац – 1,25 см, у тексті інтервали не робити (1 інтервал робити між розділами), розташування тексту відповідей на ширину сторінки.

Студент повинен надіслати реферат викладачу на перевірку за місяць до початку сесії.

У випадку негативного відгуку, реферат повертається для остаточної переробки. У цьому випадку новий текст роботи або старий текст з необхідними доповненнями та поміткою «повторно» знову надсилається на перевірку і студент повинен його захистити.

Захист реферату.

Захист реферату – це не його читання за текстом. Це – короткий, стислий виклад найосновніших положень, цікавих та нових фактів, найсуттєвіших висновків. Його формою може бути підготовлена промова, доповідь з презентацією, тривалістю до 5 хвилин.

Після доповіді студента по захисту свого реферату, студенти та викладач можуть задавати запитання.

Реферат оцінюється, спираючись на такі критерії:

- 1. Відповідність темі змісту реферату.*
- 2. Глибина і повнота розкриття теми.*
- 3. Логіка викладення матеріалу.*
- 4. Термінологічна чіткість, виклад цитат.*
- 5. Рівень навичок самостійної роботи з науковою літературою та вміння її критично аналізувати.*
- 6. Власне бачення проблеми автором, самостійний, творчий характер роботи.*
- 7. Правильне оформлення реферату і списку використаних джерел.*
- 8. Якщо реферат є основою усного повідомлення, то слід урахувати вміння автора відібрати найсуттєвіший матеріал для короткого виступу.*
- 9. Якість захисту та презентації результатів реферативного дослідження.*

Оцінюється самостійна робота з підготовки та захисту реферату у межах 10 балів.

8. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

Розділ 1

Культурологічні дослідження розвитку суспільства

1. Феномени культури як інформаційно-семіотична модель.
2. Проблеми соціокультурної динаміки і культурогенезу.
3. Технологічна культура і цивілізаційний прогрес.
4. Духовні передумови антропоцентричного світогляду західної цивілізації.
5. Гуманізм і технократизм у сучасній культурі.
6. Ментальне поле культури.
7. Політична символіка у системі політичних уявлень.
8. Міфи у політиці.
9. Політичний тероризм: сутність, причини виникнення та засоби боротьби з ним.
10. Порівняльний аналіз політичної участі у країнах Заходу і Сходу.
11. Особливості політичної участі молоді.
12. Політичні традиції в Україні: їх роль у формуванні політичної культури.
13. Регіональні особливості політичної культури в Україні.
14. Концепція первісного мислення Л. Леві-Брюля.
15. Типи життєвих сценаріїв та механізми їх передачі за Е. Берном.
16. Процедури і ритуали у трасакційному аналізі Е. Берна.
17. Дослідження процесу спілкування. Потреба в усамітненні і спілкуванні.
18. Вплив античної традиції на формування системи західних цінностей.
19. Соціально-духовні основи культури класицизму.
20. Концепція «третьої хвилі» суспільного прогресу.
21. Міфологічні погляди українського народу у піснях та прислів'ях.
22. Культура і освіта у ХІХ ст. в Україні.
23. Розвиток сучасної української культури.
24. Міжкультурна комунікація як засіб суб'єкт-суб'єктного спілкування.
25. Соціалізація у сучасному українському суспільстві. Девіація та соціальний контроль.
26. Мова і релігія як фактори формування нового українського менталітету в умовах незалежної держави.
27. Мова як символічний код культури.
28. Проблема розуміння та ідентифікації партнера у мовній взаємодії.
29. Жести і міміка у міжкультурному спілкуванні.
30. Міжкультурний конфлікт в Україні: Схід - Захід.

Розділ 2

Суспільство у вимірах релігієзнавчого аналізу

1. Основні версії походження релігії.
2. Тотемізм, магія, фетишизм, анімізм, землеробські культури, шаманізм – ранні форми релігійності у первісних віруваннях.
3. Синайське законодавство як основа моральності та людської гідності.
4. Образ Ісуса Христа: міф чи дійсність?
5. Вселенські собори в християнстві.
6. Релігійно-культурні традиції ісламу. Іслам в Україні.
7. Причини та умови виникнення та розповсюдження нетрадиційних культів, їх характеристика.
8. Містичні та спірітуалістські прояви релігійної свідомості.
9. Характеристика пантеону давньоєгипетських богів.
10. Сакральний зміст єгипетських пірамід
11. Роль стародавнього жрецтва у розвитку науки і культури.
12. Культ імператорів в релігії Стародавнього Риму.
13. Вільнодумство Стародавнього світу.
14. Брацлавський хасидизм в Умані.
15. Індуїстське вчення про триєдиний божественний абсолют.
16. Культ священних тварин в індуїзмі.
17. Релігія досконалої людини в конфуціанстві.
18. Вчення про безсмертя в даосизмі.
19. Пророк Заратустра.
20. Основні течії, деномінації і конфесії у протестантизмі.
21. Діяльність пророка Мухамеда.
22. Асоціація Святого Духа за Об'єднання Світового Християнства.
23. Діанетична терапія Л.Р. Хаббарда.
24. Міжнародна громада свідомості Харе Крішна.
25. Бхакті-йога у культурі кришнаїтів.
26. Етична доктрина Віри багаї. Багаї в Україні.
27. Ідеологія сатанізму.
28. Єретичні вчення у добу Середньовіччя.
29. Антиклерикальна спрямованість Французької буржуазної революції.
30. Світоглядний зміст пантеону богів князя Володимира. Давньоукраїнський культ Берегині.

Розділ 3

Естетичні виміри особистості і суспільства

1. Мистецтво як складова духовного життя. Видова специфіка мистецтва та їх характеристика.
2. Індивідуальність митця і образ людини у пошуках мистецтва ХХ ст.
3. Український авангард: естетичні засади і художні надбання.
4. Українське мистецтво: самототожність у контексті світової культури.

5. Естетичні інваріанти у поліформності мистецького розвитку.
6. Художній смак як оцінка та генеруюча категорія.
7. Естетичні проблеми сучасного маркетингу. Трансформація художніх потреб і форм споживання мистецтва в умовах мультимедіа.
8. Соціальне призначення мистецтва у різні культурні епохи.
9. Художній образ – форма художнього мислення. Художній образ у поезії бароко: Маріно і Гогрора.
10. Психологічні механізми художньої творчості.
11. Художні епохи і напрямки у мистецтві минулого.
12. Герменевтика та розуміння мистецтва.
13. Гуманізм – вища мета і сенс естетика та мистецтва.
14. Вияв піднесеного, героїчного та низького у мистецтві.
15. Трагічні колізії сучасної епохи та їх відображення у мистецтві.
16. Різноманітність виявів комічного у дійсності та мистецтві.
17. Мистецтво як унікальний механізм культурної еволюції.
18. Стилi у мистецтві.
19. Авангардні напрями у мистецтві кінця XIX – початку XX ст.
20. Постмодерністська ситуація у мистецтві. Постмодернізм: історія чи мова?
21. Мистецтво України XVII – XVIII ст.
22. Геній як категорія естетики романтизму. Геній та злочин.
23. Прекрасне і потворне в житті й мистецтві.
24. Про природу гумору.
25. Мода як феномен культури.
26. Семантика одягу.
27. Символізм християнського мистецтва.
28. Творчість і самореалізація особи. Свобода творчості: міф чи реальність?
29. Уявлення про прекрасне в історії естетики. Еротика і естетика.
30. Нездійсненне в мистецтві як проблема.

Розділ 4

Особливості функціонування моралі у суспільстві

1. Історичний розвиток моральної свідомості та відносин.
2. «Золоте правило» моральності і його відображення в етиці І. Канта.
3. Ненасильство як категорична моральна заборона.
4. Парадокси моральної оцінки та моральної поведінки
5. Етичні вчення, їх представники та характеристика.
6. Добро і зло, обов'язок та совість, добродійність та порок.
7. Смертна кара: етичні аргументи «проти».
8. «За» та «проти» евтаназії.
9. Сенс життя як ціннісна форма свідомості сучасної людини.
10. Життя і смерть: загадки і протиріччя.
11. Прикладна етика як шлях вирішення моральних проблем техногенної цивілізації.
12. Глобальні проблеми у фокусі прикладної етики.

13. Лицемірство: розходження мотивів і вчинків.
14. Егоїзм і альтруїзм: що перемаже і чому?
15. Кохання – Схід і Захід.
16. Життя Ісуса Христа як втілення християнського етичного ідеалу.
17. Категорія щастя в етиці Аристотеля: блаженство споглядання.
18. Проблема самогубства в античній і християнській етиці.
19. Проблема злочину і покарання.
20. Провина і каяття, гріх і страждання.
21. Самотність: кара чи нагорода?
22. Страх смерті і воля до життя.
23. Механізми втечі від свободи.
24. Проблема вибору у житті людини. Відповідальність як сутнісна характеристика людини.
25. Совість та її сучасні опоненти.
26. Абсурдність існування та сенс життя.
27. Ніцше Ф.: мораль “по той бік добра і зла”.
28. Етикет і мода.
29. Зрада, вірність, зрадництво.
30. Смерть як Розподіл – Любов: містицизм, Фрейд і психоаналіз.
31. Смерть як Перетворення – Віра: християнство.
32. Етичні аспекти ідеї самогубства.
33. Проблема провини у Сартра Ж.-П. і Ясперса К.
34. У пошуках еліксиру безсмертя.
35. Чи існує моральна інтуїція?
36. Смертна кара: за і проти.
37. Лицарський зразок поведінки від середньовіччя до нашого часу.
38. Моральнісний ідеал українського народу (за творами українських письменників та сучасними соціально-психологічними дослідженнями).
39. Статева мораль та її історичний розвиток.
40. Етикет телефонних переговорів.

9. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

Розділ 1

Культурологічні дослідження розвитку суспільства

1. Культура як особлива якість людського існування. Історія становлення поняття «культура» та його сутність.
2. Поява терміну «культурологія», її мета, методи та категоріальний апарат.
3. Культурологічні школи: суспільно-історична, натуралістична, соціологічна, символічна; їх представники та характеристика.
4. Культурологічні теорії: еволюціоністська, аксіологічна, антропологічна, циклічного розвитку, теологічна, ігрова; їх представники та характеристика.
5. Особливості культурологічних концепцій українських учених: Г. Сковорода, М. Костомаров, Г. Шевченко, М. Драгоманов, І Франко.
6. Функції культури. Взаємозв'язок культури з різними формами суспільної свідомості: політикою, правом, мистецтвом, мораллю, філософією, наукою.
7. Підстави типології культури: галузі культури, форми культури, види культури.
8. Домінантна культура.
9. Субкультура та контркультура: їх особливості, види та характеристика.
10. Сільський і міський види культур, їх особливості та характеристика.
11. Регіональна типологія культур. Характерні риси та особливості арабомусульманського, африканського, далекосхідного, індійського та латиноамериканського культурних регіонів.
12. Особливості розвитку давніх цивілізацій та культурні особливості Сходу та Заходу.
13. Давньосхідна модель світу. Соціокультурна типологія та історія у східному типі культури (Давній Єгипет, Месопотамія, Дворіччя, Давня Індія, Давній Китай).
14. Західна модель світу. Греко-римська культура (Давня Греція, Давній Рим).
15. Особливості культури Середньовіччя. Християнський тип культури.
16. Характерні риси культурного розвитку епохи Відродження. Науково-технічний розвиток в епоху Відродження.
17. Культура Нового часу, її особливості та представники.
18. Особливості культури епохи Просвітництва, її науковий потенціал. Нові ідеї та їх розвиток.
19. Культура XIX-початку XX ст., її особливості та представники.
20. Сучасна західна культура, її особливості та представники.
21. Періодизація української культури та її розвиток на початкових етапах. Витоки української культури.
22. Культура Київської Русі (IX-XI ст.) та періоду феодальної роздробленості (XII – середина XIII ст.): мальована кераміка, міфологія, язичництво, побутово-обрядова творчість, сакральна архітектура, літописання, образотворче мистецтво.
23. Культура України у XIV – першій половині XVIII ст.: народна дума, просвітницька діяльність, українське «козацьке» бароко, іконопис, українська духовна музика, друкарство.
24. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – початок XX ст.): романтизм, модернізм, авангардизм, імпресіонізм, етнографія.

25. Новітня українська культура (друга половина XX - початку XXI ст.): реалізм, постмодернізм, конструктивізм.
26. Народна, елітарна та масова культура. Роль засобів масової інформації у сучасній культурі.
27. Поняття про культурний і життєвий сценарії. Культура як сукупний спосіб життя.
28. Культура мислення. Дім у системі цінностей і комунікативних зразків.
29. Культура спілкування.
30. Культура навчання.
31. Культура праці.
32. Міжкультурна комунікація: поняття, структура та основні риси.
33. Культурний шок і його негативні та позитивні наслідки.
34. Толерантність і емпатія як специфічні риси комунікативних процесів.
35. Вербальна комунікація. Мовна взаємодія і мовний етикет.
36. Типи та форми міжкультурного мовного контакту. Мова як символічний код культури.
37. Невербальна комунікація. Символіка жестів.
38. Етнокультурні стереотипи. «Схід» і «Захід» як соціокультурна проблема.
39. Національний характер: американці, англійці, японці, китайці, українці.

Розділ 2

Суспільство у вимірах релігієзнавчого аналізу

1. Сутність і походження релігії. Релігія як сфера духовної культури, її структура і функції.
2. Ранні форми релігійності та їх характеристика.
3. Містицизм як духовно-релігійний феномен. Давні містерії і таємні спілки.
4. Поняття «релігієзнавство», його предмет і принципи.
5. Структура релігієзнавства та її характеристика.
6. Релігійна свідомість, її особливості та структура.
7. Релігія та нерелігійні форми суспільної свідомості.
8. Релігійний світогляд: загальні риси та його компоненти.
9. Релігійна діяльність та релігійні організації. Вплив релігії на характер духовного типу суспільства.
10. Іудаїзм.
11. Індуїзм.
12. Конфуціанство і даосизм.
13. Синтоїзм.
14. Зороастризм.
15. Джайнізм і сикхізм.
16. Буддизм та його основні течії.
17. Християнство: виникнення і загальні принципи віровчення.
18. Православ'я: особливості віровчення, культу та організації.
19. Католицизм: особливості догматики, культу та організації.
20. Протестантизм: виникнення і особливості віровчення, культу та організації.
21. Ранній протестантизм. Пізній протестантизм.
22. Іслам: загальні принципи віровчення. Основні течії у сучасному ісламу.
23. Класифікація неорелігій та їх характеристика.

24. Церква уніфікації (об'єднання).
25. Рух Харе Крішна.
26. Віра багаї.
27. Церква саєнтології.
28. Сатанізм.
29. Вільнодумство Стародавнього світу.
30. Середньовічне вільнодумство.
31. Вільнодумство епохи Відродження і ранніх буржуазних революцій.
32. Радикальні форми вільнодумства. Французький атеїзм XVIII ст. і войовничий марксистсько-ленінський атеїзм.
33. Природно-наукове вільнодумство.
34. Сучасні організації вільнодумців.
35. Релігійно-культурні зрушення на землях сучасної України у I тис. н. е.
36. Софійний характер київського християнства.
37. Рух за незалежну Українську церкву. Українська Греко-Католицька церква.
38. Конституційні гарантії і правове регулювання свободи совісті в Україні. Сучасний стан релігії в Україні. Закон України «Про заборону релігійних організацій, пов'язаних з Росією» від 20.08.2024 р.

Розділ 3

Естетичні виміри особистості і суспільства

1. Формування предмету естетики і генезис естетики як філософської науки. Введення терміну «естетика». Естетичні проблеми як самостійна область теоретичних знань. Практичне значення естетичних знань.
2. Особливості естетичної свідомості. Структура естетичної свідомості: естетичне почуття, естетичний смак, естетичний ідеал.
3. Естетична діяльність. Мистецтво як форма естетичної діяльності. Природа у структурі естетичної діяльності. Естетичний досвід.
4. Природа художнього образу. Естетичне втілення художнього образу. Естетичне сприйняття художнього образу.
5. Специфіка естетики Сходу. Особливості розвитку античної естетики.
6. Закладання основ естетичної проблематики у творах філософів Античності.
7. Естетичні ідеї Середньовіччя та Відродження.
8. Самоосмислення мистецтва в основних художньо-естетичних течіях XVII-XIX ст. (бароко, класицизм, рококо, романтизм, реалізм, імпресіонізм).
9. Еволюція художніх стилів і напрямів у період Новітнього часу.
10. Постімпресіоністична традиція (фовізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, експресіонізм, абстракціонізм, поп-арт).
11. Класична естетика, її особливості та представники.
12. Естетичні ідеї Київської Русі.
13. Формування естетичних ідей на теренах України у XIII-XVIII ст.
14. Естетична думка в Україні у XIX- на початку XX ст.
15. Розвиток української естетики у другій половині XX ст. - першій половині XXI ст.
16. Естетичне як універсальна категорія естетики.
17. «Прекрасне» як категорія естетики. Прекрасне і потворне.
18. Естетичний зміст категорії «трагічне».
19. Естетичний зміст категорії «комічне». Види реалізації комічного.

20. Вияв піднесеного, героїчного та низького у мистецтві.
21. Предмет мистецтва. Національне та інтернаціональне у мистецтві. Народність мистецтва. Функції мистецтва.
22. Теорії походження мистецтва.
23. Художня культура суспільства. Зміст та форма у мистецтві.
24. Видова специфіка мистецтва. Особливості різних видів мистецтва.
25. Визначення поняття «творчість». Структурні елементи творчості та їх характеристика.
26. Види художньої творчості. Специфіка творчого процесу.
27. Поняття «художник». Природа творчої особистості.
28. Поняття «задатки та «геніальність» та їх особливі риси. Рух від задатків до геніальності.

Розділ 4

Особливості функціонування моралі у суспільстві

1. Предмет етики. Мораль як соціальний феномен. Структура і функції моралі.
2. Загальні моральні поняття. Поняття моральної свідомості.
3. Прикладна етика. Моральний досвід. Етика ділового спілкування.
4. Моральний світ особистості. Моральні виміри особистості і суспільства.
5. Виникнення моралі і родоплемінні відносини.
6. Мораль у Стародавньому світі.
7. Мораль у феодальному світі.
8. Мораль у буржуазному суспільстві.
9. Мораль у XX - початку XXI ст.
10. Етичні вчення Стародавнього світу.
11. Етичні вчення Середньовіччя (XI-XV ст.) Етичні вчення епохи Відродження (XV-XVI ст.).
12. Етичні вчення Нового часу та епохи Просвітництва (XVII-XIX ст.).
13. Етичні вчення XX - початку XXI ст.
14. Категорії добра і зла як абсолютні координати моралі.
15. Моральний обов'язок та совість. Моральний вчинок.
16. Свобода та відповідальність.
17. Честь та гідність.
18. Моральні смисли любові.
19. Щастя як етична категорія.
20. Сенс життя як моральна проблема. Моральні цінності.
21. Глобальні проблеми у світлі загальнолюдських моральних цінностей. Національна еліта – духовний щит на порозі глобалізації.
22. Екологічна поведінка і культура. Повага до живого світу – основа сучасного гуманізму.
23. Турбота про здоров'я альтернативи не має. Життя є благо, вищого за яке немає.
24. Золоте правило моралі і сучасність. Смертна кара: етичні аргументи «проти». «За» та «проти» евтаназії.

10. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розділ 1

Культурологічні дослідження розвитку суспільства

1. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2000.
2. Греченко В.А., Чорній І.В., Кушнерук В.А., Режко В.А. Історія світової та української культури. – К., 2002.
3. Історія світової культури. Культурні регіони / Л.Т. Левчук, В.С. Грищенко, В.В. Єфіменко та ін. – К., 1994.
4. Історія української та зарубіжної культури / За ред. С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчука. – К., 1999.
5. Історія світової культури: навч. посіб./ кер. Авт. кол. Л.Т. Левчук. – К., 1991.
6. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. – К., 2002.
7. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія і теорія світової культури ХХ ст.): Навчальний посібник. – Харків, 2002.
8. Культура ХІХ-початку ХХ сторіччя // Теорія та історія світової і вітчизняної культури. – К., 1993.
9. Культурологія: українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / Закович М.М. – К., 2004.
10. Культурологія: Курс лекцій / Під ред. А. Баканурського та ін. – К., 2004.
11. Культурологія / Під ред. проф. В. Пічі. – Львів, 2003.
12. Культурологія: теорія та історія культури: Навч. посіб / За ред. І. Тюрменко, О Горбула. – К., 2004.
13. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За ред. А.В. Яртися, С.М. Шендрика, С.О. Черепанової. – Львів, 1994.
14. Лобас В. Українська і зарубіжна культура. – К., 2000.
15. Лосев І.В. Історія і теорія світової культури: Європейський контекст– К., 1995.
16. Меднікова Г.С. Українська та зарубіжна культура ХХ ст.: Навч. посіб. – К., 2002.
17. Піча В.М. Культурологія. – Львів, 2003.
18. Подольська С. та ін. Культурологія: Навч. посіб. – К., 2003.
19. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури: Навч. посіб. – К., 2002.
20. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: Курс лекцій / А.К. Бичко, Б.Г. Бичко, Н.О. Бондарь та ін. – К., 1993.
21. Теорія та історія світової та вітчизняної культури: підручник / Н.Я. Горбач, С.Д. Гелей, З.П. Росінська та ін. – Львів, 1992.
22. Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М. Заковича. – К., 2001.
23. Українська та зарубіжна культура / За ред. М.М. Заковича. – К., 2001.
24. Українська та зарубіжна культура. Навч. посібник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2006.
25. Шевнюк О. Культурологія. – К., 2004.
26. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. – К., 2002.

Розділ 2

Суспільство у вимірах релігієзнавчого аналізу

Законодавчі документи:

1. Конституція України (із змінами) [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page4>
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII (із змінами). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про заборону релігійних організацій, пов'язаних з Росією» від 20.08.2024 р.
4. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [Електронний ресурс] від № 988-ХІІ від 23.04.91, (із змінами). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>

Література

1. Академічне релігієзнавство. Підручник. За наук. ред. професора А. Колодного. – К.: Світ Знань, 2000.- 862 с.
2. Алексієвич Л. Релігії балтів і давніх слов'ян: Текст лекцій / Терноп. Держ. Пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль: Літопис, 2003. – 30 с.
3. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
4. Грушевський М.С. З історії релігійної думки на Україні. – К., 1999.
5. Дарманський П.Ф. Земні джерела «Святого письма». – К., 1985.
6. Історія релігій в Україні / За ред. А.М. Колодного та П.Л. Яроцького. – К., 1999.
7. Калінін Ю.А. Релігієзнавство: Курс лекцій. – К., ВІ-ПОЛ, 1996.
8. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К., 1997.
9. Ковальчук А.С. Географія релігій в Україні: Монограф. – Л., 2003.- 308 с.
10. Лубський В.І., Лубська М.В. Історія релігій. Підручник. – К., 2004.
11. Лубський В.І. Релігієзнавство. – К., 1997.
12. Мокрий В. Церква в житті українців. – Львів: Просвіта, 1993.
13. Нетрадиційні релігійні та містичні культури України: Навч. посіб. / В.М. Петрик, С.В. Сьомін, Є.В. Ліхтенштейн, В.В. Гринько, В.В. Остроухов. – К.: Росава, 2003. – 336 с.
14. Нові релігійні течії та організації в Україні (Упор. Л. Філіппович). – К., 1997.
15. Новітні релігійні течії і рухи в Україні. – К., 1997.
16. Огієнко І.І. Українська церква: У 2-х т. – К., 1993.
17. Основи релігієзнавства: Навч. посібник / О.П. Тарасова, О.О. Петуніна, А.В. Голозубов, С.Л. Євсєєв, Л.С. Кукушкін, Є.І. Юнусова, В.Г. Буряк / Нац. Техн. Ун-т «Харк. Політех.ін-т». – Х., 2003. – 231 с.
18. Перевезій В. Суспільне служіння Української греко-католицької церкви в умовах становлення української державності кінця ХХ ст. // Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. Досліджень. – 2002. – Вип. 21. – С. 275-281.
19. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. – Полтава, 1997.
20. Пашенко В. Православ'я в Україні. – Полтава, 1995.
21. Подольська Є.А., Садовніков О.К. Релігієзнавство. – Харків: Золоті сторінки. 2002.

22. Релігія і церква років незалежності України / За ред. Колодного. – Київ – Дрогобич, 2003.
23. Релігієзнавство. – К.: Академія, 2000.
24. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С.А. Бублика. – К., 2001.
25. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.
26. Релігієзнавство: Підручник / За ред. М.М. Заковича. – К., 2000.
27. Релігієзнавство / За ред. М. Ф. Рибачука. - К., 1997.
28. Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І. Лубського, В.І. Теремка. – К., 2000.
29. Релігієзнавчий словник / Під ред. А. Колодного, Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996.
30. Семеній О.М. та ін. Релігієзнавство: Курс лекцій. – Тернопіль, 1999. – 76 с.
31. Стоколос Н. Уроки трагічної історії церковно-релігійного життя в Україні // Укр. релігієзнавство. – 2002.- № 22. С.84-94.
32. Ульяновський В. Церква в Українській державі, 1917-1920 рр. (доба Української Центральної Ради): Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1997. – С. 186.
33. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – Київ: Наукова думка, 2007.
34. Харишин М., Мордвінцев В. Російське самодержавство та Київська митрополича кафедра або Як Українська Православна Церква позбулася автокефалії. – Братство УАПЦ «Світло для світу», 1999. – 331 с.
35. Християнство в Україні на межі третього тисячоліття: Зб. Наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 434 с.
36. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. – К.: Наук. думка. 2004. – 560 с.
37. Шугальова І.М., Ігнатуша О.М. Зміни організаційного устрою Російської православної церкви на Лівобережній і Південно-східній Україні протягом XVIII - поч. XX ст. // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. ст. – 2001. – Вип. 16, - С.21-27.
38. Филипович Л.І. Етнологія релігії. – К., 2000.
39. Филипович Л.І. Нові релігії в Україні: поява, типологія, перспективи Релігійна свобода: історичне підґрунтя, правові основи і реалії сьогодення. – К., 1998. – С. 92-110.

Розділ 3

Естетичні виміри особистості і суспільства

1. Асеев Ю.С. Джерела мистецтва Київської Русі. – К.: 1980.
2. Бажан М.П. Маловідомі мистецькі сторінки / М.П. Бажан. – К.: Криниця, 2014. – 816 с.
3. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII ст. - К., 1981.
4. Боровський Я.С. Світогляд давніх киян. – К., 1992.
5. Бушман О. І. Естетика: навчальний посібник. - Суми, Видавництво Сум ДУ, 2005. - 141 с.
6. Василенко Г.К. Велика Скіфія. – К., 1991.
7. Естетика: Навч. посіб. / М.П. Колесніков, В.О. Лозовий та ін.; За заг. ред В.О. Лозового. – К., 2003.
8. Естетика: Підручник / Л.Т. Левчук, О.В. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерук; За заг. Ред. Л.Т. Левчук. - – 2-ге вид., доповн. і перероб. – К., 2005.

9. Жаборюк А.А. Український живопис останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. - К. - Одеса, 1990.
10. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні в ХVІ-ХVІІІ ст. – К., 1983.
11. Каменський А.Г. Основи естетики. – Тернопіль, 2004.
12. Лавриненко Ю. Розстріляне Відродження. – Мюнхен, 1959.
13. Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ ст.
14. Левчук Л. Естетика: Навч. посіб. – К., 2000.
15. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики: Навч. посіб. – К., 2005.
16. Макаров А.М. Світло українського бароко. – К., 1994.
17. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. – К., 1991.
18. Огієнко І. Історія українського друкарства.- К., 1994.
19. Роменець В.А. Психологія творчості. – К., 2002.
20. Степовик Д.В. Українське мистецтво першої половини ХІХ ст. – К., 1982.
21. Українське бароко та європейський контекст. Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика.- К., 1991.
22. Пастир І.В. Художньо-творче становлення фахівця засобами образотворчого мистецтва: теорія і практика [монографія] /І.В. Пастир.– Ізмаїл. 2011.– 256 с.
23. Ткачук О.В. Психологія художніх здатностей : [монографія] / О.В. Ткачук. – Одеса : видавець Букаєв В.В., 2012. – 372 с.
24. Фарінья К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні / дослідження підготовлене за підтримки Програми ЄС та Східного партнерства «Культура і креативність» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: : https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf

Розділ 4

Особливості функціонування моралі у суспільстві

1. Етика: Навч. посіб. / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
2. Етика ділового спілкування. Курс лекцій. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осечинська. – К.: Вид. МАУП. 1999. – 208 с.
3. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. - К.: Либідь, 1992. - 328 с.
4. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: Навчальний посібник: 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 234 с.
5. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. - К.: Либідь, 1996. - 304 с.
6. Малахов В.А. Етика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001.
7. Мовчан В. С. Етика. Навчальний посібник. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
8. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. - 356 с.
9. Палеха Ю. І. Ділова етика: Навч. посібник. - К: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. - 180 с.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Богданова Наталія Григорівна

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Методичні вказівки
до виконання практичних робіт з дисципліни
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 23.04.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,87. Обсяг 1,338 Мб. Зам. № 195/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна